



mario-osvin pavčević

PIJANIZAM BEZ OGRANIČENJA

Neki od modernih interpretativnih trendova mogli bi poljuljati razmišljanja i uvjerenja o tome da li je i u kojoj mjeri interpretiranje umjetničkog djela uopće kreativna umjetnost. Želi li interpret biti prvenstveno vjeran tumač skladateljevih zamisli, ali i njegove formalne, tonske i ritmičke koncepcije, a uz to još i svirati stilski i povijesno osviješteno, pitanje je koliko mu ostaje mogućnosti za izražavanje vlastitog doživljaja skladbe koju izvodi. Naime, pitanje je koliko tada uopće doživljaj može biti osoban, koliko kreativan, subjektivan, odnosno koliko je on ograničen zadanim čvrstim okvirima koji bi se, navodno, trebali "ispoštovati". Srećom, glazbene interpretacije takvih izuzetnih osobnosti kakva je pijanist Ivo Pogorelić vrlo brzo otklanjaju sumnju u to da li je izvedba neke skladbe sama po sebi umjetnička kreacija. Za njega interpretirati glazbu naprosto znači sudjelovati u njezinome stvaranju.

Posebna je karakteristika kreativne umjetnosti interpretacije glazbe, za razliku od nekih drugih oblika suvremenih umjetnosti, da se ona

kroz povijest nepromijenjeno zasniva na izvrsnoj tehničkoj potkovanosti i spremljenosti umjetnika-kreatora. Afirmiranje vlastitih glazbenih ideja moguće je samo uz potpuno poznavanje i vladanje instrumentom, ali i samim sobom. Samim time je umjetnički čin stvaranja nepobitno utemeljen na temeljitom dugogodišnjem radu, učenju, postupnom odmicanju od akademskog, do konačnog naviranja nadahnuća i mogućnosti da to nadahnuće bude vrsnoćom tehničke umješnosti izraženo kroz interpretiranje poznatog. I opet je maestro Ivo Pogorelić taj za kojeg u svakom trenutku imate dojam da ne postoji glazbena ideja koju njegovi prsti ne bi mogli uspješno realizirati i tako u savršenoj tehničkoj obradi putem glasovira kao medija uputiti do slušatelja.

Upravo u spoju izvanredno dotjeranih tehničkih sposobnosti i kreativnog glazbeničkog instinkta istinskog i prvenstveno sebi vjernog umjetnika leži sva magičnost, umješnost, pa i kontroverznost ovoga osebnog pijanista. Čini mi se da kritika često zanemaruje Pogoreličevu fenomenalnu tehničku razinu svirke. Ona je zaista čudesna sama po sebi; naime, omogućuje mu savršenu tonsku kontrolu i izbalansiranost, a raznovrsnost načina udara i artikulacije pruža mu rijetko čujnu mogućnost varijabilnosti i nijansiranja, te sasvim razbarušenu i nadasve bogatu tonsku paletu. Naime, vlastite tehničke mogućnosti svakom pijanistu postavljaju prirodno ograničenje. To je

jedno od onih ograničenja koje se ustrajnom vježbom možda može malo i pomaknuti, no ti pomaci zapravo nisu odveć veliki, govorimo li o krajnjim dosezima fizičkih tehničkih mogućnosti. Tehničkih barijera i ograničenosti svjesni su bili i skladatelji i interpreti kroz povijest, pa iako se neke oznake tempa, poput Schumannovih „brzo koliko je god to moguće“, čine sasvim neodređenima, realnost i (ne)mogućnosti ljudske ruke čine ih vrlo konkretnima. Tehnička uvjetovanost znatno je utjecala i na izvoditeljsku pijanističku praksu i stvarala prijemljivost i normativnu estetiku kod slušatelja (i kritike) te se od prirodne kočnice zapravo pretvorila u regulatora i kontrolora, u dobrodošlu kontrolnu točku preko koje se ionako ne može, a najčešće nije ni lijepo.

No pijanisti poput Ive Pogorelića, a doista ih je iznimno malo, kojima izvoditeljski aparat, prvenstveno njihove ruke, svojim izvježbanošću, prirodnom predispozicijom, nadarenošću, značajno odudaraju od standarda, imaju stoga redovito problem da više parametara svirke svojom voljom, a ne tehničkim granicama svojih mogućnosti, moraju kontrolirati žele li se uklopiti u estetske standarde koje je nametnula većina. Ne uspije li im ta samokontrola u potpunosti, dovode se u opasnost da budu neshvaćeni jer sviraju, ili barem mogu svirati, odista, odveć drukčije. Koliko god to paradoksalno zvučalo, tehnička superiornost i neimanje granica kod sviranja može postati teret s kojim se onda treba nositi znanjem,

analitičnošću i muzikalnošću, no prije svega velikim stupnjem samokontrole. Dakako, ostaje i pitanje mjere odstupanja od standarda, stila, skladateljske ideje, te je upravo u sretnom spoju odmaka od tradicionalnog, estetski prihvatljivog i uobičajenog, i poštivanja stila, skladateljskih intencija i glazbenih misli genijalnost glazbenika interpreteta da na temeljima dotad poznatog i općeprihvaćenog izgradi vlastitu interpretaciju koja umjereno i fino pomiče granice percepcije svijetu nas ostalih koji tu interpretaciju trebamo više ili manje spremno primiti i prihvatiti.

Čak i u vrijeme pouzdanog i vrlo strogog pedagoškog nadzora, Pogorelić se volio poigravati s interpretacijskim izazovima i odmacima koji su balansirali na rubovima razumijevanja onih koji su njegovu interpretaciju trebali primiti i proživjeti. Nedvojbeno je on od samih početaka svirao posebno, nadahnuto, proživljeno i osebujno, te tehnički superiorno. Mjera odmaka od ustaljenih standarda pritom je bila velika, veća od onog što se od mladoga pijanista očekuje, a interpretacija iznimno zanimljiva, intrigantna i naprosto drugačija. Samokontrola je s vremenom dodatno splašnjavala, kao što i inače sazrijevanjem mnoge naše prirodne kočnice popuštaju; utjecaj pedagoga također je postajao sve bljeđi. Pogorelićeve interpretacije dakako nisu blijedjele, ali su se ponekad rastakale i postajale vrlo apstraktnima, te kao svaka apstrakcija mnogima nedostupne i time neprihvatljive.